๒๕๕ ปี วันพระราชสมภพ
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พลโท ชัยวิทย์ ชยาภินันท์
ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ปีพุทธศักราช ๒๕๖๖ ถือได้ว่าเป็นปีมหามงคลแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์อีกวาระดิถีหนึ่ง กล่าวคือ เป็นปีแห่งการครบรอบ ๒๕๕ ปี วันพระราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ซึ่งทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง โดยวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ เป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระองค์ท่าน และผู้เขียนขออัญเชิญพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจที่สำคัญมาประดิษฐาน ณ วารสารหลักเมืองฉบับนี้ เพื่อให้พสกนิกรชาวไทยทุกท่านได้กรุณารับทราบ กล่าวคือ

พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเป็นพระราชโอรสพระองค์ที่ ๔ ใน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี พระราชสมภพเมื่อวันพุธ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๔ ปีกุน เวลาเช้า ๕ ยาม ซึ่งตรงกับวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๓๑๑ ทรงมีพระนามเดิมว่า ฉิม และพระราชอิสริยยศว่า สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร เสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติตั้งแต่วันที่ ๗ กันยายน ๒๓๕๒ ถึงวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๓๖๗ โดยทรงมีพระปรมาภิไธย ตามลำดับกล่าวคือ

ก) เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์ว่า พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดี ศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิราชาธิบดินทร์ ธรณินทราธิราช รัตนากาศภาสกรวงศ์ องค์ปรมาธิเบศ ตรีภูวเนตรวรนายก ดิลกรัตนราชชาติอาชาวศรัย สมุทัยดโรมนต์ สากลจักรวาฬาธิเบนทร สุริเยนทราธิบดินทร์ หริหรินทรา ธาดาธิบดี ศรีวิบูลยคุณอกนิษฐ ฤทธิราเมศวรมหันต บรมธรรมิกราชาธิราชเดโชชัย พรหมเทพาดิเทพนฤบดินทร์ ภูมิทรปรมาธิเบศ โลกเชษฐวิสุทธิ รัตนมกุฎประกาศตามหาพุทธางกูรบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว ซึ่งตรงกับ

วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร

พระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทุกตัวอักษร เนื่องจากในเวลานั้น ประเทศสยามยังไม่มีพระราชธรรมเนียมให้พระมหากษัตริย์ต้องมีพระปรมาภิไธยแตกต่างกันในแต่ละพระองค์

ข) พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ออกพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้าสุลาลัย ตามนามของพระพุทธรูปที่ทรงโปรดให้สร้างอุทิศถวาย ณ พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้วมรกต)

ค) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้เฉลิมพระปรมาภิไธยใหม่เป็น พระบาทสมเด็จพระบรมราชพงษเชษฐมเหศวรสุนทร ไตรเสวตรคชาดิศรมหาสวามินทร์ สยารัษฎินทรวโรดม บรมจักรพรรดิราช พิลาศธาดาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระพุทธเลิศหล้านภาไลย

ง) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้เฉลิมพระนามใหม่เป็น พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาอิศรสุนทร พระพุทธเลิศหล้านภาลัย

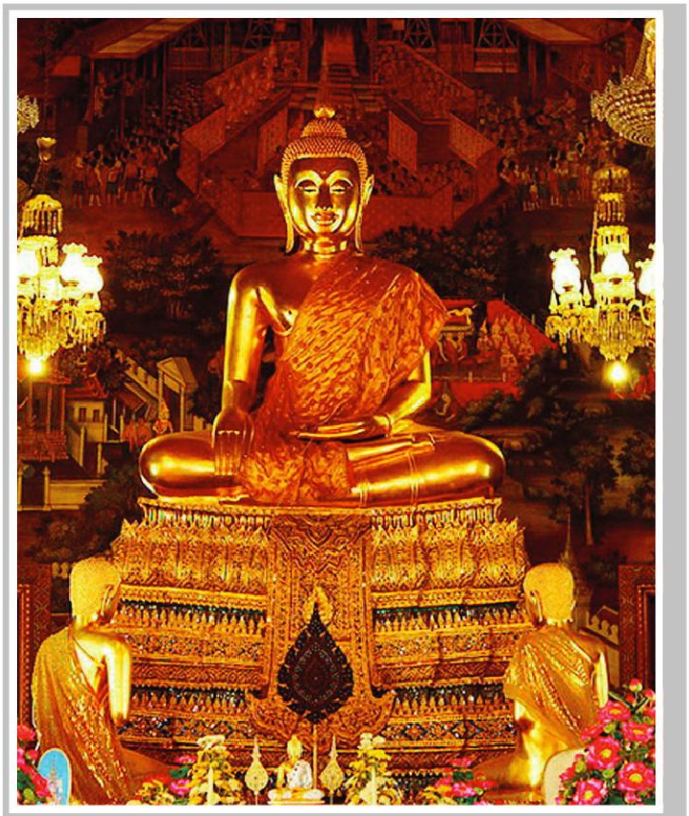

พระพุทธธรรมมิศราชโลกธาตุดิลก

พระราชกรณียกิจ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงมีพระปรีชาสามารถในพระราชกรณียกิจด้านต่าง ๆ รวมทั้ง และทรงมีพระอัจฉริยภาพในด้านงานศิลปะไทยหลายสาขา ซึ่งผู้เขียนขออัญเชิญพระปรีชาสามารถที่สำคัญมานำเสนอ กล่าวคือ

ด้านความมั่นคง ทรงดำเนินพระราชวิเทโศบาย โดยทรงรับเป็นไมตรีกับพม่า แต่เพื่อความไม่ประมาทในเรื่องการป้องกันราชอาณาจักร จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างป้อมปราการเพื่อป้องกันพระนคร ซึ่งป้อมที่สำคัญคือ ป้อมนครเขื่อนขันธ์ ป้อมแผลงไฟฟ้า (บริเวณเมืองปากลัด หรือ อำเภอพระประแดง) อันเป็นเมืองหน้าด่านสำหรับป้องกันศึกศัตรู และเป็นที่มาของชื่อจังหวัดสมุทรปราการนั่นเอง

ป้อมแผลงไฟฟ้า

ป้อมนครเขื่อนขันธ์

ด้านพระพุทธศาสนา ทรงบูรณปฏิสังขรณ์วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระอุโบสถ พระปรางค์และพระวิหาร

ด้านประติมากรรม

o ทรงปั้นหุ่นพระพักตร์ของพระพุทธธรรมมิศราชโลกธาตุดิลก ซึ่งเป็นพระประธานในพระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร และถือได้ว่าเป็นพระพุทธรูปที่สำคัญองค์หนึ่งของไทยด้วย

o ทรงแกะสลักบานประตูพระวิหารพระศรีศากยมุนี วัดสุทัศนเทพวราราม วรมหาวิหาร คู่หน้าด้วยพระองค์เองร่วมกับกรมหมื่นจิตรภักดี

o ทรงแกะหน้าหุ่นหน้าพระใหญ่และพระน้อยที่ทำจากไม้รักคู่หนึ่งที่เรียกว่าพระยารักใหญ่ และพระยารักน้อยไว้ด้วย

ด้านวรรณคดีหรือกวีนิพนธ์

ทรงเป็นยอดกวีด้านการพระราชนิพนธ์บทละครทั้งละครในและละครนอก มีหลายเรื่องเป็นเรื่องที่มีอยู่เดิมโดยทรงนำมาพระราชนิพนธ์ใหม่เพื่อให้ใช้ในการแสดงได้ อาทิ รามเกียรติ์ อุณรุท และอิเหนา โดยเรื่องอิเหนานี้ ทรงพระราชนิพนธ์ใหม่ตั้งแต่ต้นจนจบ ทั้งยังทรงพระราชนิพนธ์ละครนอกอื่น ๆ อาทิ ไกรทอง สังข์ทอง

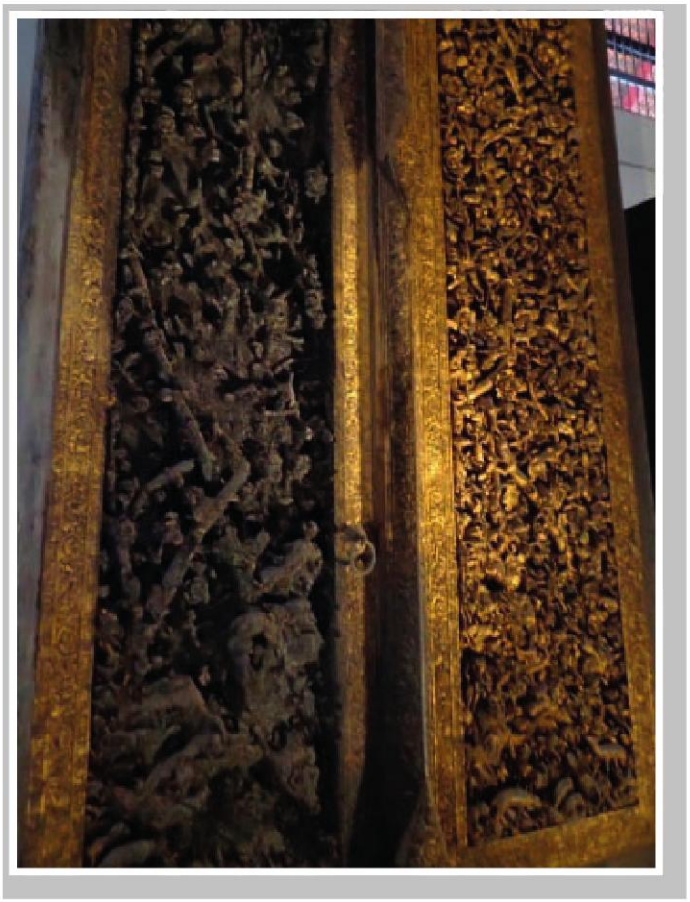

บานประตูฝีพระหัตถ์

พระยารักใหญ่ และพระยารักน้อย

ผลโท ชัยวิทย์ ชยาภินันท์

บทพระราชนิพนธ์

ไชยเชษฐ์ หลวิชัยคาวี มณีพิชัย สังข์ศิลป์ชัย นอกจากนี้ ยังทรงพระราชนิพนธ์บทพากย์โขนอีกหลายชุด อาทิ ชุดนางลอย ชุดนาคบาศ และชุดพรหมาสตร์ ซึ่งล้วนมีความไพเราะในด้านสุนทรียศิลป์และได้มีการใช้แสดงโขนมาจนทุกวันนี้

ด้านดุริยางคศิลป์ หรือดนตรี

ทรงมีพระปรีชาสามารถเป็นอย่างมาก โดยเครื่องดนตรีที่ทรงถนัดและโปรดปรานมากที่สุดคือ ซอสามสาย ซึ่งซอคู่พระหัตถ์ที่สำคัญได้พระราชทานนามว่า “ซอสายฟ้าฟาด” และเพลงพระราชนิพนธ์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีคือ เพลงบุหลันลอยเลื่อน หรือเพลงทรงพระสุบิน

ซึ่งจากพระปรีชาสามารถ จึงทำให้องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ถวายการยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกสาขาวรรณกรรม เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑ เนื่องในโอกาสฉลองวันพระราชสมภพครบ ๒๐๐ พรรษา

ต่อมา ในปี พ.ศ.๒๕๒๗ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้จัดทำโครงการศิลปินแห่งชาติเพื่อสรรหา ส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือศิลปินผู้สร้างสรรค์ ผลงาน ศิลปะล้ำค่าอันทรงคุณค่าของแผ่นดิน ยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเป็นผู้พิจารณา จึงได้กำหนดให้วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย องค์พระปฐมบรมศิลปินแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ให้เป็น วันศิลปินแห่งชาติ โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ ประกาศให้ **วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ของทุกปีเป็น วันศิลปินแห่งชาติ** เพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ในด้านงานศิลปวัฒนธรรมของชาติ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงครองสิริราชสมบัติเป็นเวลา ๑๕ ปี โดยตลอดระยะเวลาที่พระองค์ครองสิริราชสมบัติอยู่นั้นถือได้ว่า ประเทศสยามอยู่บนสถานภาพปกติสุขจากภัยสงครามนอกราชอาณาจักร ดังนั้น เมื่อว่างเว้นจากการสงคราม พระองค์จะทรงทำนุบำรุงประเทศชาติในด้านศิลปะ วรรณคดี และสถาปัตยกรรม ด้วยพระปรีชาสามารถ พระองค์ทรงมีพระอัจฉริยภาพด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านวรรณศิลป์ เพราะพระองค์ทรงเป็นแบบฉบับอันยอดเยี่ยมทั้งในเรื่องบทกลอนสำหรับละครนอก ละครใน เสภา นิราศ กาพย์ ฉันท์ ลิลิต โคลงสี่สุภาพ หรืออาจกล่าวได้ว่าทรงมีพระปรีชาสามารถในเรื่องฉันทลักษณ์ไทยทุกประการ

พระมหากรุณาธิคุณที่ทรงสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรม ให้แก่ประเทศไทยอันเป็นการสืบต่อภูมิปัญญาไทยและเอกลักษณ์ไทยให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมคู่ประเทศไทยตราบจนปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น ในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ นี้ ซึ่งเป็นวันครบรอบ ๒๕๕ ปี แห่งวันพระราชสมภพแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ผู้เขียนจึงขอเชิญทุกท่านได้น้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณขององค์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยพร้อมเพรียงกัน ⊙

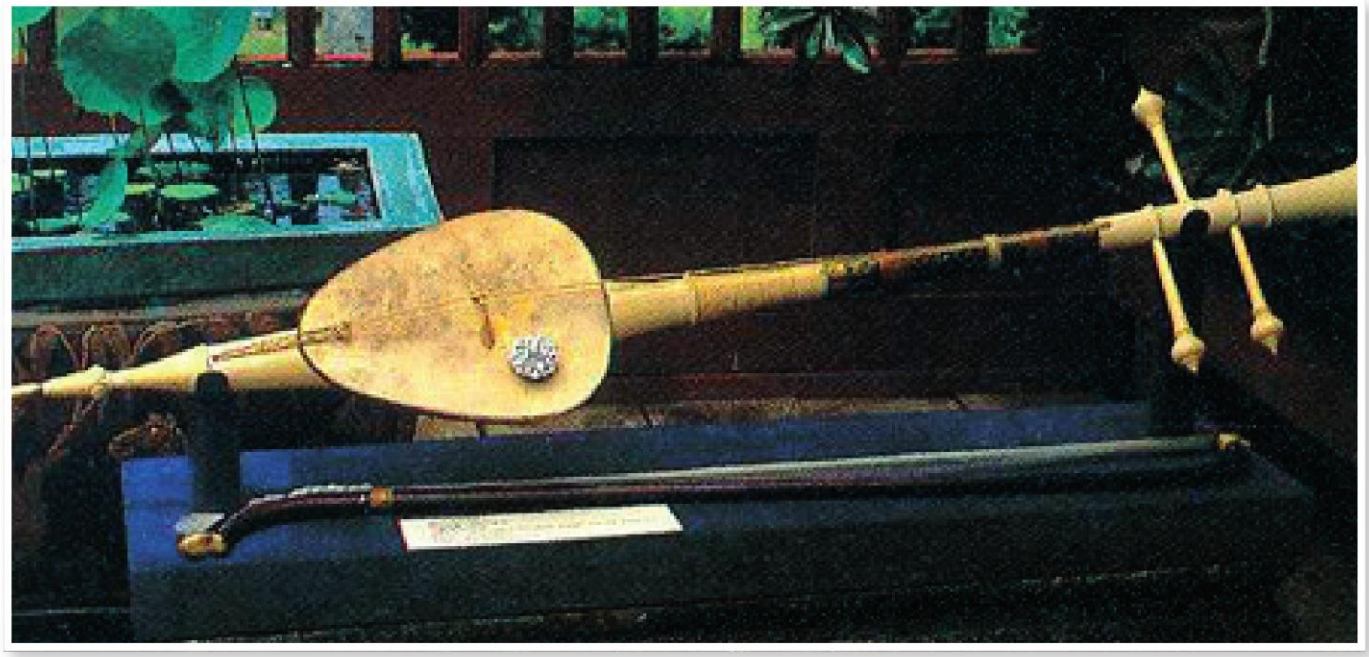

ซอสายฟ้าฟาด